

NEMZETI TÁRSALKODÓ.

Első félév.

Kolozsvár, Februarius' 13kán, 1840.

7. szám

Tartalom: Bánffy László' gyász pompája, (H. P.) 49. l. Gyászbeszéd', (Palóczy) 52. l. Honom! (Hon' Leánya) 53. l. Tatár erkölcsi kép, (000) 54. l.

Bánffy László' gyász pompája.

Visszaszívá isten a' maga lehelétét, 's meghala Bánffy.

Nagy csapás a' nemzeti élet' jelen szakában, melly a' dicsőbb férfiakban nem olly igen gazdag, egy Bánffy Lászlót veszteni. Ő ugyan Erdély' 's a' magyar hon' történetébe vítta fel nevét, mint két ország' törvényhozói szónoka; de ha szerénysége nem volt volna legfőbb erénye, minden többi erényit csak mint bájfátyolon hagyá magán átszillogni, sokkal vakitőbb 's kiáltóbb fényben fogott állani, 's most talán zajjal telnek meg fél világ. Őt közelebbrül kellett ismerni, hogy az ember méltatni megtanulja; hasonló vala ő a' hegyhez, melly messziről nem óriási, nem rendkívüli, de annál nagyobb, minél közelebb megyünk hozzá. Lelkének szelidsége, szívének gyermeki jósága, mindenkit lekötő emberbarátság, olly szeretetreméltóvá tevék őt, hogy körében mindenki boldognak érzé magát; bántani és sérteni még tréfáiban sem tudó ártatlansága olly kedvesé tevék, hogy a' jók vetélkedének egymás közt a' szeretetben iránta, 's az ember féltékeny volt az ő szeretetére; de éppen ezen szép emberisége, mindenkire ölelő szeretettel közeledése, ön értékének legkevesebbé sem fitogtatása fosztá őt meg az avatatlanok' szemében azon nyombusztól, mellyben magára többet tartó elkülönzés mellett, magasnak fogák ragyogtatni; szeretetreméltósága homályosítá el némileg tiszteletre méltóságát; kevésbbé bámulatott, mert inkább szeretettet. Mig ezért a' hozzá méltó kevesek előtt annál nagyobb volt, minél hecsesbek 's ritkábbak a' nagy tehetségek szép lelkület 's jó szív mellett, 's minél inkább tudják azok, hogy a' hon és nemzet, sőt a' világ 's emberiség minden nélkül ellehet inkább, mint olly emberek nélkül, addig a' sokaság előtt aligha többet vivott ki azon dicső ugyan, de a' bámulni szerető világot ki nem elégitő egyszerű elismerésnél, hogy ha hozzája mindenki

hasonló volna, törvények nem kellenének. Nincs ember, ki róla legalább ezt meg nem vallaná, 's éppen ez által el ne ismerné, hogy ő, kinek magának törvényre szüksége nem vala, született törvényhozó volt, 's arra hivatott meg, hogy magához, mint a' jó ember 's nemes polgár' ideáljához, másokat törvények által hasonlókká tegyen. Így ismerék őt a' választottak, többnek a' közönségesnél 's nagyobbnak mint sok előtt látszatott, azért nyilvánult koporsójánál a' baza' atyjainak bánatos részvéte egy nagyszerű gyászpompában, mellynél, mint határtalan volt a' szeretet életében iránta, határtalan volt utána a' fájdalom is. Távól születés-helyétől 's véreitől éppen magas hivatásának teljesítésiben lepte őt meg a' halál, 's törvényhozói székeből dült hideg koporsójába, hogy mondhatnék felette: ő egészen a' hionnak élt; ezzel a' sors, úgy látszik, azt akará, hogy a' nemzet temettese el együttlevő képviselői által, méltólag magához, 's e' gyász ünnepélyel mutassa meg iránta haláját, ő iránta, ki életben két hontól, mellyet szolgálta, soha jutalmat el nem vett, sőt a' fény' legmagasb polczairól, mellyekre' születés, érdem 's képesség utat nyitának előtte, önként visszalépe, mert használni 's egészen a' közjónak élni minden helyzetben nagy hatással tudott.

Kevéssel halála előtt, éppen újév' napján, egy hű legényét veszté el, ki huszonhat' évig szolgálta szakadatlanul. Egy jele széplelkűségének, mert csak a' jót szolgálhatni illy hosszas ragaszkodással. Megható volt bánata e' vesztéségen, fájdalommal panaszkodott barátinak, hogy az ő Palkója megholt, 's keservén megindult minden érzékenyebb kebel, még inkább, midőn panaszához ragasztá, hogy ő is majd utána megy. E' bánkodásában érte őt egy, meghülés által siettetett, betegség, melly mintegy két hétig szobában tartóztatá. Orvosi tanácslatra kiment ekkor, de haza tértével rosszabbul lón, 's egy héti, naponkint sulyosuló beteg-

ségét, öt napi folytonos ágyban fekvés után, halál végzé. Mellvízkórság 's tudógyuladás egyesültek a' becses élet' megemésztésére; minden orvosi tanácskozás után fogyott a' remény, de nőtt a' nagy veszteség miatti aggodás minden ismerőse' 's barátja' kebelében. Az országgyűlésen jelenlevő asszonyságok egyesületbe léptek volt időszakonkénti táncmulatságok' adására; egyike e' mulatságoknak ezen időre esvén, ők ezt visszahúzták, lelkesebb gondolkozásuak és gyengédebb érzésűek levén, mintsem mulatságot tartottak volna, míg egy olly honfit végsorsa kétes állapotban tartá. Nem tudom, kit dicsőít illy nemes vonás inkább, őt-e a' már üdvezültet, vagy ezen nemes nőinket? Szép a' fájdalmas részvétet a' jóktól megérdemlenni, de szinte szép az érdemest illy részvételre méltatni! Nem voltak a' beteg körül családi kötelekkel hozzá forrasztott, ápolók, messze kiszakadva a' vérség' rokonságával hozzátartozók' köréből, 's előbb már hí szolgáljától is megfosztatván, csak a' barátság' hűsége gyámoltá halálos ágyán, 's mit ettől legtisztább szentségében az ön-feláldozásig várhatni, ez semmit el nem mulasztott; ez nyújtá az orvosságot, ez a' lélek-vigasztalást, ez virasztá 's ez örökdeák szakadatlanul mellette. Búsongó látogatókkal mindig tömve volt szállása, 's a' részvét szünetleni tudakozódása nagy volt, mint a' köz kedvesség, mellyben ő mindenkor állt. Halálos tünődésiben a' hon' szerelmével küzde 's eszméletén kívül gyakran ábrándozó lelke ennek ügyein tépelődött, tisztán, mint éltében mindig, és a' leghőbb buzgalommal: ollykor barátin andalgott, 's kedvesb rokon véreire emlékezett fájdalmasan. Hétfőn, január' 20kán, délutáni negyedfél órákor adta át lelkét az égnek, békes, csendes megnyugvással. Jelen voltak barátai és követársai: Klauzál Gábor, Deák Ferencz, Teleki Domokos, Hollaki Albert, 's Bánffy János főhadnagy, kiknek szép barátságában talált leghűbb gondviselést élte vég napjaiban; az illy férjfiak' barátsága az, mellyet a' polgári erkölcs jutalmul tűz magának, 's Bánffy egy hozzája méltóbb körből nem szenderülhetett által! Szívet döbbsentve terjedt el a' gyász hír, hogy Bánffy László nincs többé! a' barátság fájdalommal lón utána, emléke szent örökséggé a' honfinál, melly mindenüvé elterjed a' magyar égbajlat alatt, 's Erdélyben, hol a' veszteség' fájdalmas hangja fölébred, ha majd e' hír oda is hat, még felejthetlenebbé válik.

Január' 21kén a' kerületi ülést megnyitva mély bánat' hangján jelenté az elnökség, név szerint Beöthy Lajos, a' kettős hon' sajnós veszteségét losonczy báró Bánffy László', Kraszna megye' követének halálában, de

éppen a' vallás jövendvén tanácskozás alá, erre hagyá a' vizsgálatást, melly egész országok mint egyes halandók felett megnyílt a' sors' kezét, 's felhívá a' RRket, hogy csőtörtökön, (január' 23dikán) mély gyászban jelennének meg a' kerületi ülésre, innen tizenkét órákor a' barátoknak 's pályatársnak temetésére menendők. Szomorúan hangzott a' szó a' haza' teremében, 's megölté azt fájdalommal, hol Bánffy' lelkes szózata olly tisztán hangzott mindenkor, 's örömjait költe buzgalma' köz ügy' szent harczi mellett. Másnap ismét jelenté a' kerületi elnökség, név szerint Hertelendy Károly, hogy a' dicsőültnek eltemettetése a' készültek miatt egy órával későbbre halasztatik; ekkor Deák indítványt tőn, hogy a' fő RRnek, kik e' napon ülést tartának, a' kerületi elnökök által jelentessék a' törvényhozói testület' ezen tagjának kimulta, 's ők is hivassanak fel az utolsó tisztesség' megadására; melly indítvány egyhangu felkiáltással elfogadtatván, kis idő mulva ezt nyilatkoztatta az elnökség, hogy nádor ő főhűségének titoknoká kir. tanácsnok Stoffer úr által előre bejelentvén kiküldetését 's ennek czelját, ő főhűsége ugyanazon úton azt méltóztatott válaszolni, hogy már az előbbi napon a' kir. személynök által kiknek a' kerületi elnökség szokás szerint jelentést tevé, a' szomorú történetről hivatalosan tudósíttatván, a' főajtónoki hivatalnak már ki is adta rendelését, hogy a' fő RRket felhija, 's a' RR. kívánságát megelőzvé, nem szükség, hogy a' kerületi elnökség e' kiküldetésiben eljárjon. A' nádornak e' megelőző kitüntetése az idvezült iránt, újabb bizonyosságául szolgált a' RRnél azon méltánylásnak, mellyet az érdemesek iránt mindenkor tapasztalt a' hon' ő főhűsége' magas figyelmében. Ugyan ez napon délután Pázmándy Dienesnél összegyűlvén a' boldogultnak legközelebb baráti, a' gyász ünnepélynek rendét 's módját, a' mennyire lehetett méltólag a' dicsőülthez, 's méltólag a' törvényhozó testülethez, meghatározzák.

Az alatt fáradszhatlan vala néhány egyed minden szükséges előkészület' megtételében. Felbontatván tete, az tapasztaltatott, hogy mellének belsejében majd egészen megromlott, 's a' meghülés, mellyből betegsége származni látszott, sietteté ugyan feloszlását, de élete különben sem volt legfeljebb néhány honapnál továbbra nyulandó. Így tehát csak negyvenhét év méretett neki a' végtelen idő' kifogyhatlan árjából; szűk ajándék, mint egy csep a' világtengerből, de drága és becses nekünk, mert ő e' parányi életet az emberiségnek 's a' honnak élte; tudta az örökkévaló, kiaz évet meg szabja, hogy ennek értéke ő nála századoknál

több, mert nem az élet' hosszában, hanem elhasználásában rejtezik a' létel' hecse; neki elég volt e' rövid élet, hogy azt örök emlékezetűvé hosszítsa 's nem ő sajnálható annak rövidségét, hanem mi, kik őt elvesztők, mert ő nekünk ajándékozta azt. Az országgyűlési ifjúság legalább képbén akarta birni, kit a' végzés elragadt, 's Ruprecht ügyes festész által, ki Wesselényit Gräfenbergben a' leghivebb' hasonlóságban vevé le, a' teritőn lefőstetvé, 's e' mellképet könyomatban kiadatni megrendelé. A' lelkes ifjúságnak ezen gondosságát csak azért nem magasztalhatni, mert megszokta már érdemét illyekben nem is keresni, 's nem egy dicséretes tett az, mellyért magasztalást vár.

Január' 23kán egy órákor kezdődött a' temetési ünnepély, mellyhez hasonló nagyszerűt régen nem látott e' haza. A' magyarutczában feküdt a' nagy halott önkövetségi szállásán, nemzetségének, melly a' hon' történeteibe a' legrégebb' hajdantól fogva fényes szerepben szövődött, czimereivel beagatott koporsója a' kapuhoz lehozatván, egy csoport, mely gyászba öltözött fáklás ifjúságtól, a' katonai tiszti-kartól 's néhány országgyűlési tagtól vétetett körül. Elláthatlan sokaságban seregett a' halottas kíséret össze, 's a' tenger gyülekezetnek mély komolyságu arczáról azon sokat jelentő érzelmeket lehete olvasni, hogy az emberiség boldogságra teremtett ugyan, de fájdalomban még is több része van, hogy szabadságra született ugyan, de a' világ' története még is rabságban mutatja. Hat követ, az üdvözültnek rokon-érmelmű társai, vevé fel a' kettős koporsót, mellynek fekete-posztó takaróját négy hosszankinyuló szárnyán szinte olly négy követ fogá, 's így tétetett fel a' halottszekérre, mellyen a' menyezett, mint komor felleg, mely gyászban sötétlett. — Megkondultak a' harangok 's ezek' tompán siró zugása alatt, hat gyászszal bevont ló lassu léptekkel megindult a' legnagyobb úton, melly a' halandóság' útja. A' nagy ünnepélyes menet illy renddel tartatott: három megyei huszár nyitá meg legelől lóháton, 's az utca' két szélein két hosszú sort képezve ment egy felől az evangelicus, más felől a' catholicus tanuló ifjúság, számra összesen mintegy két ezer; ezen két sort folytatá az országgyűlési ifjúság' egy része lobogó fáklákkal, mind gyászos díszbe öltözve; ezek után a' két sora' hintők' sokasága hosszankinyulva zárá be. Közepett az utcának 's e' két sornak ment elől a' három huszár' nyomán, bizonyos távolságban, az országgyűlési ifjúság' fáklátlan, gyászos csoportja, utána az éneklők' osztálya, 's úgy a' hangászkar, búsan megható zenéjét mindegyre si-

ránkoztatva, azután mind a' két felekezetű reformat-papság, catholicus és evangelicus professoroktól környeztetve. Itt következett a' halotti szekér, legközelebb a' koporsót 's takaróját vivő követektől körülvetve, küljebb pedig számos fáklás ifjúságtól mindenfelől bekerítettve. A' halotti szekeret követé az egész törvényhozói testület, Rendek 's Főrendek, egyházi 's világi méltóságok a' legfőbbtől kezdve le a' legalsóbbig összesvegyületben, mindnyájan nemzeti gyászba öltözve; Liszt Ferencz is így jelent meg e' nemzeti temetésnél. A' törvényhozói testület után lépdegelt a' megyei 's városi törvényhatóság, a' katonai tiszti kar, a' városi polgárság, azután az országgyűlési cselédség díszes egyenruhában, 's végtül a' nép' mindenféle osztályainak tömérdeke. Az emeletes házak' hosszú sorainak minden ablaka telve volt a' közbánathan részvevő felsőbb s' alsóbb-rendű nőnemmél. Így ment a' több ezerből alakult fényes halotti kíséret fel a' magyarutzán a' sz. Mihály kapu előtti piaczig, honnan a' négy vedresutczába, 's innen az apácza-utczába fordult, hol a' halott ugyanazoktól, kik feltevék, levétetvén, az evangelicusok' templomába vitetett, a' reformata egyháznak, mellynek kebelébe az üdvözült tartozott volt, nem lévén temploma Pozsonyban. Előre ki valának a' felvigyázók rendelve, hogy a' nép' tömérdek' sokasága meg ne töltsé a' különben ugyan tágas, de illy nagy gyülekezetnek még is szűk templomot, 's ki ne szorítsa a' nagy halotthoz közelebb tartozó testületet.

Fuladásig megtelvén a' templom, egy harmóniás éneklés után Nagy Mihály kőcsi refór. prédikátor 's esperest, jelenleg országgyűlési egyházi szónok, a' gyászszal bevontkathedrából sz. Jánosnak ezen leczkéül vett szavai után: „Nem vagyok többé e' világon, de ezek „a' világon vannak; és én te hozzád megyek szent atyám! „tartd meg a' te neved által azokat, kiket addál nekem, „hogy egyek legyenek, mint mi,“ jeles halotti beszédet tartott, mellyben ékes szónoklattal előadá, hogy míg az önző ember az utána élők' sorsával nem gondolva dül sirjába, az igaz keresztyén 's erényes polgár öveiről gondoskodva lép le az életpályáról; isten' vezérlése 's oltalma alá kéri be őket, hogy egységben éljenek. Ez utóbbi tetteit igen helyesen alkalmazá a' dicsőültre, megtartván a' szerénységet magasztalásában 's csak annyit bizonyítván be, hogy ez üdvözült halottunk éppen olly igaz keresztyén 's erényes polgár volt. Jól tudá az egyházi jeles szónok, hogy nem szükség szokásilag szóval magasztalni, ki magát tetteivel 's érdemével mint

egész életével magasztalá, míg egy közönségesre minden dics halmoztatik.

E' halottas isteni tisztelet' végzetével a' templom' más ajtaján kiviteték a' halott, 's ugyanazon kíséretben, egy keskeny közön, a' közellevő evangelicus ó-temető-be szállítván, hol több nemzeti sírbolt bekes csendben nyugtatja néma lakóit, itt egyikébe azoknak, melly a' végre ideiglen engedteték által, letétetett; innen utóbb ön nemzeti kriptájába, elhamvadt eldődeihez, kik már csak nevekké váltak, egykor majd elvitetendő. Midőn a' titokteljes enyészetnek e' kép tétetek le zordon ölébe, mi földi volt a' dicsőben, hogy mártalékát az lassanként porrá hervaszsa, a' kriptának szélén fölemelte szavát a' haza' szolgálatjában megöszült Palóczy 's a' legérzékenyebb búcsú' szív-elfojtó hangján-olly beszédet tartá, millyet a' sors' erőszaka által kérelhetlenül eltépett barátság' legszetebb értelme 's a' megválás' legdúlóbb fájdalma sugallhat, mellyet csak a' nemes pályán együtt lelt multnak emléke 's a' sirontúli viszonzlátás' reménye enyhíthet elviselhetővé. Nincs meghatóbb jelenet, mint midőn a' barát barátját, pályatárs pályatársát adja át a' sírnak, 's maga öszülten áll szélén öntudása' tisztaságában, körülte új nemzedék, mellynek mindig javára élt. Érzékenysége' teljében zokogásra fakadt az ősz férjfi, beszéde' vége felé mindinkább elfogódeék szive 's csak rebegeve mondhatá el utolsó szavait. Legszebb az érdemes ember nemes fájdalmában, 's Palóczy e' szép emberiségben egy másik Ossziánál, ki határtalan fájdalmát hajdani barátai után csak e' szókban öntheték: „mind én temettem el őket!”

Lesujtott érzéssel 's kietlen kebellet távozott minden jó ember a' temetés' végeztével a' halottas kertből, hol az állény lehull, de a' szerény érdem tisztaságában tűnik fel. Üresnek 's örömtelennek látszék e' világ, mint egy nagy temető, mert Bánffyval szegényebb lön; a' fen hejázó büszkeség' szárnyából egy toll húzatott ki, 's föllengzése megbénult, mert emlékeztetek arra, mit halandó el nem kerül, még is legkönnyebben felejt a' szenvedélyek' zajában. Palóczy' sirbeszéde köz leiratra kivántatott, 's a' gyászfétyol viselés a' hivebb barátok közt egy pár hétig meghagyatott. Legtöbb ember kisírja fájdalmát a' temetőben 's nem viszi azt többé haza, mint legtöbb halottnak emlékezte a' harangszóval enyészik el, melly alatt kikisértetett; de Bánffynak maradtak baráti, kiknél a' fájdalom megörökül, pályatársai, kik benne a' honnak veszteségét mindenkor siratni fogják, és az ő emlékezte nincs feledés alá vetve, mert hatásában élni fog.

H. P.

Palóczy' gyászbeszéde következő vala:
„Nemzeti Képviselők, országgyűlési gyászsereg! Tanácskozási palotáink helyett a' halál' csarnokában 's a' rothadás' országának küszöbénél állva látlak titeket, végbúcsut venni sírjának szélénél azon báró Bánffy Lászlótól, ki már az örök Valónak trónja előtt áll. Midőn a' még szabad Róma zámai hősének, az áfrikai Scipiónak, temetéséhez készülé, az öreg Metellus azt mondá négy fiainak: „Menjete el fiaim Scipio' temetésére; nagyobb polgár' temetésén soha sem leszte.” — Most, midőn e' temető-kertben, báró Bánffy Lászlónak meghült tete-meit kísértetek ki, nem egy magyar Metellusnak, hanem azon nemeslelkű férjfi' elhunytán kesergő testvér-hazának összeolvadt jajai így kiáltanak hozzátok: „Jobb polgárnak temetésén valaha aligha voltatok, valaha aligha leszte!”

Csendesek és szelidek valának az őt czímerező erények. Nem hajította ő soha át a' Rubiconon dárdáját azért, hogy az emberi szív' hiuságának áldozzék. Nem tartotta ő nagyoknak 's még kevesebbé nézte mustráinak az egykor Carthago' romjain ülni látott büszke Mariusokat. Csak egyszerű polgári koszorúk ékesíték az ő férjfiui homlokát: pedig szerénysége még azokat sem kereste, csendes pályáján mindazáltal halmozva szórta azokat ő reá a' köz hála 's tisztelet.

Régi fényes házból, dicső eldődöktől, a' béke' és hadak' mindannyi hőseitől származása miatt már bölcsőjét is külső fény vette ugyan körül; de e' fényét mindenki tudta és ismerte, csak ő maga soha sem. Ő ember, keresztény és magyar polgár volt. E' méltóságokban helyezte nemes lelke minden büszkeségét. Ő mint egy magyar Atticus önmagában volt legnagyobb. Nagy volt a' nagyokban, kicsinnek őt senki sem látta. — Fényleni, de nem fényeskedni, uralkodó indulat volt lelkében; az önzés' tanácsaira mint-hogy soha sem hallgatott, a' hiuság' megcsalott vágyai' fulánkjainak kinzását sem ismerte. Fő-

ispányi helyettese vala ő egykor Kraszna vármegyének, de azon méltóságát is önkint elhagyta.

Nemes lelke azt sugallotta, hogy szent a' haza' törvénye; ennek hódolni legfőbb méltósága a' szívnek, legelső kötelessége a' haza' jó polgárának. Egyik szép vonása vala ez életének, úgy hogy, mint Spartának a' thermopylai szorosoknál elhullott 300 bajnokai' sirköveire, az ő sirkövére is reá lehet metszenizt: „Vándor, mond meg Erdélynek, hogy én szent törvényeinek híven engedelmeskedtem!” —

Ha mint főispányi helyettese birta, mint követe sirjába viszi ő el Krasznának határtalan bizodalját. A' két minőségben egyik vezércsillag gyanánt vala ő jelen Erdélynek két diétáin, mellyeknek egyikén szívfájdalommal látta ő az Erdély felett meg is dördült fellegeket, a' másikon vidámabb remények' hasadásával örülve látta pirulni a' hajnalt, és Kraszna — a' régi anyai karok közé olly régóta visszavárt Kraszna — elküldvén őt a' magyar diétára is: nemzeti Képviselek! nem a' Ti egyesült itéleteteket kiáltom-e ki koporsójánál azzal, „hogy szép körötöknek egyik kitünő ékessége báró Bánffy László volt!!”

Mint nagy volt életében, nagy volt ő halálában is. — Ti, kik több éjjelen keresztül körülötte siránkozva virasztottatok, 's a' barátság' utolsó kötelességének teljesítésével elsetétült szemeket befogtátok! nem ezt láttátok, nem ezt tanultátok-e meg halálos ágyánál? Így hal meg az igaz! kinek most, úgy mint mindig, korán történhetett halálán, midőn baráti kebletek eljajdult, örült az ég ő benne nyert új polgárának!

Bánffy Lászlónak szent árnyéka! Te már azon Örökkévaló előtt állsz, kinek trónja előtt a' nagy mindenségnek milliárd világai udvarolnak; mint tiszta és ártatlan volt földi rövid életed, úgy ottis, erényednek pálmáját kezdedben tartva, a' megdicsőültek' fejeir bitorában tündöklesz!! Utánad repülnek sohajtásaink! utánad hullanak koporsódnak födeléről soha le nem

száradandó azon könnyeink, mellyeknél fájdalommasabbakkal barátok barátjaiknak hamvait soha sem öntözték!

Most visszaadjuk az anyaföldnek áldott porraidat. Lágyan nyomják azokat Pozsonynak hantjai! Te csak előre mentél; majd mi is követünk tégedet! 's addig azon édes reménnyel rezgő sugár, mellyet a' vallás lövel sötét új hazádra, azzal vigasztalja elvesztéseden vérző sziveinket: túl a' siron, túl a' siron meglátjuk még egymást!

(Társalkodó).

HONOM!

Egeden fény -
Egy csillag ült,
Melly sötétén
Világot szült.

Láng az elme,
'S jóval telve,
Viszályok közt
Ő győz 's elve.

Igen, oh Hon!
Bánffy fény volt.
Csillagid közt
Ő világolt.

A' csillag tün
Szép egedrül,
'S helye már ott
Sötétén ül!

A' láng elme
Győzelmével,
Sirba szállt hon'
Reményével.

'S a' páratlan
Jóságtelt szűt
Föld födi már;
Jóért nem üt.

Vigaszt vársz tán
Hon! veszedért?
Nincsen, csak könny
E' honfiért!

Gyászolj oh Hon!
Sírj könnyeket,
'S imádd, tiszteld
Ez emléket!

Hon' Leánya.

Tatár erkölcsi kép.

A' nagy, chinai kőfáltól délkeletre, 's azon megmérhetetlen tágas tájakon, hol a' sárga folyó forrásai vannak, él egy vitéz, iparúzó 's rendszerezett törvények szerint élő nép. A' karkalak törzöknök — melly leghatalmasabb része ama' népnek, mellynek birtoka egy felől a' Belurktag hegyek, más felől az Iszim' pusztaságok között fekszik — khánja Szegeb Mohelem; ő az országlast 1832ben, melly évben atyja meghala, vevé által.

Uralkodásra jutta után néhány hónapokkal az ifju khán, ki vadászaton eltévedett, és kísérről messzetávozott vala, egy, az uttól alkalmasint távol fekvő házba lépék bé 's ott egy italvizet kére. A' ház' ura, midőn parancsolóját a' khánt meglátá, alázattal földre borúla 's legkorosabb leányát Naharinn't, ki ifjusága virágában vala, 's szépségtől és bájtól ragyoga, hivatá. Szegeb Mohelem fellebenté a' lányka' fátylát, 's gyönyörködve szemlélé vonásai' kitünő finomságát, szemei' bámító ragyogását és a' szemérem' pirját, melly, mint fris fuvalom, arczait átfutá. Kertbe mene vele, jobbagya' háza' közelében, 's ott gyümölcsöket ohajta élvezni, mellyeket nékie a' lány saját szép kezeivel szedett le; Naharinn a' kertből még szemérmesebben, feddhetlenebbül jö-

ve vissza mint az előtt volt. A' khán pedig egy drága gyűrűt vona le maga ujjáról, által adá a' fiatal lány' anyjának, 's parancsolá, hogy más nap reggel keresse fel hasznadárát (ministerét), ki bővebb nyilatkozatokat teendene neki.

Más nap a' szép Naharinn' anyja uralkodója' parancsának engedelmeskedvén útnak indult, hogy hallja, mi közlendője van vele a' hasznadárnak, 's ez néhány mért földnyi távolságra Iszim' városától, hol a' khán udvart tart, egy nagy darab földet jelelt ki neki egy szép házzal együtt, mellyet a' khán Naharinnak és az övéinek birtokul ajándékozott; ezeken kívül a' minister, ura' parancsából, még egy száz zechinával tele erszényt adott által neki, 's öt rabszolgákat, az ő rendelkezésktől függendőket, kik őket szolgálnák.

De Naharinn' családja, nyomasztó szegénységből hirtelen jóllétre emeltetvén fel, nem tudá szerencsésjét szerény csendben élvezni. Törekedett a' khánra befolyással lenni a' legártalmasabb módon, 's a' szerencsefiak' minden merészségével büszkélkedett a' kegyelemmel, mellyben Naharinn uralkodójánál áll, minden nemü tiszteltetéseket megkivánt a' korszki noktól (nemes tatároktól), és pazarlásával, fényűzésével, mellyet szántsándékosan fitogtatott, 's gögös beszédei által, magára vonta mindenek' gyűlölségét, még Szegeb' leghüvebb szolgálói is, kik uroknak tetszeni kívánván, különben tisztelettel viseltettek a' lány iránt, kit ő szeretett.

A' köz gyűlölség, mellyet ama' család maga ellen gerjesztett, végre a' legvéresebb gyümölcsöket termette.

Egy reggel midőn a' khán, szokása szerint, Naharinnja' háza felé lovagla, két testőrei, kiket előre szokott volt küldeni, megeresztett kantárral eleibe ugratának. „Ne menj tovább uram“ kiálták azok neki, „ha tanuja nem akarsz lenni egy rémitő látványnak; a' tűz e-

mészti N a h a r i n n' palotáját, rabszolgái meggyilkolják, lovai leölvék, 's ő maga sem él immár.

„N a h a r i n n meghalt! „kiáltá a' khán, dühében habot túrva, „micsoda istenátkozta kéz merészelt tört döfni az ő szép melyébe? „És a' nélkül hogy lovassai' feleletét megvárná sarkantyuját annyira vágá lova' oldalába, hogy az magassan felágoskodék, 's néhány hadi embereitől kísértetve kedvese' lakához nyargala.

A' tudósítás, mellyet vele katonái közlöttek, nagyon szomorítólag hébizonyulva találatték. Egy rombalom vala mind az, mi a' kevéssel az előtt még fényes laktól fenn maradt. A' megöletett rabszolgák' és lovak' vére egy tócsát alakíta a' még meleg hamvaknak közepette. S z e g e b leszökék a' lóról, 's a' megfüstölő romok közé rohana. Megtalálá N a h a r i n n' holttestét, füsttől megfeketülve 's vétkezen megcsönkíttatva. A' szerencsétlen, mint látszék, menekedni kívánt a' tűzhalál' iszonyatosságától, de egy, yatagánnal jól ejtett vágás azon pillantatban, mellyben az égő épület' küszöbét által akarta lépni, fejét derekától elszakította.

S z e g e b M o h e l e m véres bosszút akart állani; még azon nap megparancsolta a' törvényszéknek (Amred fariz-nak) hogy gyűljön öszve 's késelem nélkül gondoskodják a' vétkekek' felfedezése 's megbüntetéséről. Parancsa teljesítettett, 's a' szerencsétlen N a h a r i n n' meggyilkoltatása után két nappal összegyűltek a' bírák N o p a l' nagy térségén.

A' törvényszék huszonhét öregből áll; kiknek bölcseségök és igazságosságuk valamint éles elméjük és tapasztalásaik az egész országban tiszteletbresztőleg ismeretesek, minthogy kortársaik' legjobbjaiából és tapasztaltabbjaiból választatnak. Ezen választáskor: születésre, vagy gazdagságra nem tekintnek.

Ezen közben S z e g e b M o h e l e m' hasz-

nadárja minden felé ügyvivőket és kémeket küldözött 's nem sok idő tölt el, hogy nemes nemzetségből született három testvéreket, mint ama' gyilkosság' vétkében nagyon gyanusokat, elfogtak. Egy tíz esztendő kis lányka, a' három fittestvérek' legidősbikének leánya, hasonlólag fogásagra vitetett.

A' törvényszék' elnöke (Tsah Fetiz) közlötte a' bírákkal a' különféle gyanuokokat és körülményeket, mellyek a' vádlottak ellen bizonyítottak 's azok' kihallgattatása elközdődött.

Mind a' három fittestvérek nyakason tagadtak minden nemü részvétet azon bünben, mellyel vádoltattak, de egy gyermek' ártatlansága ravaszul kigondolt védelmök' egész alkotványát ledöntötte.

„Hány esztendő vagy? kérlette a' Tsah Fetiz Nadir Kebezusz' kis lánykáját, a' három vádlottak' legidősbike' lányát.

„Tíz esztendő. „

„Mi a' neved? „

„Nadir-Holang-Ho. „

„Mond meg nekem, mit tudsz te azon ügyről, melly minket foglalatoskodtat, és a' mellybe atyád 's nagy bátyáid belé vannak keveredve. De őrizkedj bennünket hazugsággal megcsalni, mert isten megbünteti a' hazugságot 's M o h a m m e d az ő szent profétája tilalmazza azt. „

„Én soha sem hazudok, 's az igazságot egészen el mondom. „

„No tehát úgy beszélj. „

„Atyám és öcscsei nem gazdagok, ámbár nemes születésűek; több esztendőktől fogva súlyos veszteségeket szenvedtek, 's lólopók őket csaknem egészen tönkre tették. Mindazonáltal bün' elkövetése soha eszökbe sem jutott volna, ha egy gazdag asszony által fel nem kerestetek és azon tette nem csábítottak volna, mellyet azután véghez vittek. „

„Ki mondotta neked, hogy az gazdag asszony volt?”

„Egy estve alunni akarék, és nagybátyám Nadir Fez' sátorában fekvém, akkor egy szép és pompáson öltözött asszony jöve hozza. „No's," kérde az asszony, „elhatározótok valahára magatokat?” Én tettetém magamat mintha alunnám. „Testvéreimmel beszéltem róla," felelébátyám, „de közülök egyik sem akar rá állani.“ „Ha a' jutalom, melyet azért ígértem, igen csekély," szolt ismét az asszonyság, „tehát örömet két annyit adok.“ — „Testvéreim azt állítják," viszonzta bátyám, ki nem gondolta, hogy én hallgatózom rája 's az idegenre, „a' vállalat ránk nézve felette sok veszedelemmel van öszveköttelve.“ — „Teljességgel nem," felelte sebesen az asszony, „ha rajta kapattok, tagadjatok mindent, 's aztán én még mindig ott vagyok, hogy titeket megszabadítsalak. Vagy nem biztok bennem?“ Ezen kérdésére néki hátyám olyan lassu hangon felelt, hogy szavait nem érthettem, csak hallottam, hogy az asszony' lábaihoz horult, de pontosabban nem nézhettem oda, minthogy tettetni kellett magamat mintha alunnám. Végtére az idegen asszony elment, 's azután Nadir Fez nagybátyám gyakran titkos beszélgetést tartott az atyámmal és a' másik nagybátyámmal 's az idegen asszony' látogatása után három nappal merénylék a' tettet.“

„Istenfélő gyermek vagy, hogy tartózkodás és késedelmezés nélkül közlöd biráiddal azt, mi neked tudtadra esett, folytasd csak tovább illy nyiltszívüleg beszélni velünk, 's isten és emberek megboesátandják a' te vétkedet, mert te sem vagy fiatal korod mellett is ment azon borzasztó vétekiöl, melyet atyád és bátyáid elkövettek; nem igaz-e ez?”

„Mohammed a' mi szent profétánk Koránjában ezt irta: „Engedelmeskedj atyádnak és

féljed az Istent.“ Ők égő fályát adának kezembe 's én meggyújtám Naharin' mulatóházát. Én a' szegény állatokat, melyek a' lán-gok közt bögtek, siránkoztak, örömet hagytam volna futni, de a' mint őket az istalókból kieresztettem, atyám levágta. Nagybátyám Alor öszszerontott mindenféle házi bútorokat 's megölte a' rabszolgákat.

„Ki gyilkolta meg Naharinnt?”

„Nadir-Fez," felelt a' gyermek késedelmezés nélkül.

„Ugyan rá ismernél-e azon idegen asszonyra, a' ki bátyáddal annak sátorában beszélt?”

„Arczvonásiról nem ismernék éppen bizonyossággal rá, mert őt, mivel tettetém magamat mintha alunnám, nem merészeltem egyenesen szembe nézni, de testtartásáról és hangjáról bizonyosan rá ismernék.“

„Meg vagy-e erősen győződve, hogy nem csalatkoznál?”

„Nem, bizonyosan nem, az ő hangja még most is cseng füleimben.“

A' Tsa h Fez megszüntette kis' ideig az ülést 's néhány sorokat irt a' khánnak. A' feleltre nem sokáig kelle várakozni, 's a' Tsa h tudatá annak tartalmát a' törvényszékkel. „A' khán akarja," e' szavakkal fordula ő a' birákhoz, „mindenképpen megtudni az egész igazságot e' szomorú történetben, 's nem kíván semmit elmulasztani, mi annak felfedezésére szolgálhat, és e' képpen, eddigi szokásainkkal ellenkezőleg, köteleztetnek mindazon hölgyek, melyek urunk' háremében laknak, elkezdve a' khán' anyján le az ő öt nejeig, fátyolosan sátorunkon által menni, 's mindenikök egy egy strophát a' Koránból fenn hangon elmondani.“

(Vége közelebről.)